

**Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskola**

Czoboly Gergely

A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei

Doktori értekezés tézisei

**Témavezető :
Prof. Dr. Kengyel Miklós**

**Pécs
2013**

I. A kutatás tudományos elzmenyei és célkitzése

A perek tartamával kapcsolatos kritikák és ezek hatására bevezetett reformtörekvések a modern polgári eljárásjog megszületésével egyidősek. A hatékonyság a polgári eljárásban olyan cél és egyben kíváncsalom, amelyet tényleg és időtől függetlenül próbálnak megvalósítani. A gyors, olcsó és egyszerű per a jogalkotó számára állandó cél, a jogkereső számára természetes kíváncsalom és mindezeknél fogva a kutató számára „örökzöld” téma. A kutatás aktualitását tehát nem újszerűsége, hanem annak továbbra is megoldatlan volta adja.

A polgári per elhúzódása a tudományos érdeklődés középpontjába Franz Klein nyomán került, de azt megelőzően is az eljárásjog bizonyos eszközökkel megkísérelte a perek elhúzódását megakadályozni. A középkori írásbeli perben a perelhúzódás megelőzését az eshetőségi elv (*Eventualmaxime*) bevezetését várták. Az 1806. évi *Code de procédure civile* és annak nyomán az 1877. évi *Zivilprozessordnung* a középkori perek lassúságát a szóbeliség, a nyilvánosság és a közvetlenség elvein keresztül próbálták meghaladni. Mivel ezek az eljárásjogi törvények a liberális permodellre épültek fel, amelyben a felek rendelkezési joga nem csak a jogvita tárgyára, de az eljárás menetére is kiterjedt, így az szinte ideális terepe volt a perelhúzó taktikáknak. A liberális per szemlélete szerint a polgári per a felek magánügye, annak tartama is tényleg függ, így a perelhúzódás a jogtudományban nem kapott akkora hangsúlyt. A XIX. század végén Franz Klein a polgári igazságszolgáltatásra már a szociális állam jóléti szolgáltatásaként tekintett, amelyben a perek tartama nem magán-, hanem közügy. Először az 1895. évi osztrák *Zivilprozessordnung* szabályozásában jelentek meg Franz Klein gondolatai, amelyek Európa szerte beépültek a nemzeti perrendtartásokba. A szociális polgári perben az eljárás irányításában a bírói hatalom növelése, a peranyag összegyűjtésében pedig a felek és a bíróság együttműködése került előtérbe. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében is megjelent az igény a perek „ésszerű időtartamon” belüli döntéshozatalra. A tudományos érdeklődésnek újabb lökést adott a XX. század második felében a Mauro Cappelletti olasz jogtudós nevéhez köthető „Access to justice” kutatás, amely a perek elhúzódását a joghozjutás ténylegességének egyik fő akadályaként azonosította. A perelhúzódás mára az igazságszolgáltatással szembeni társadalmi kritika egyik fő alkotóeleme és így annak megakadályozása a jogpolitikai célok között egyre nagyobb prioritást élvez. A perelhúzódás témája a jogtudományban virágkorát éli, amelynek a nemzetközi kutatások és konferenciák adják a legfontosabb alapját.

A dolgozat *f* célkit zése, hogy a modern polgári eljárásjogok fejlődésén keresztül feltárja azokat az eljárási okokat, amelyek a polgári per elhúzódsához vezettek és egyidej leg bemutassa azokat az eljárási megoldásokat, amelyek segítségével a vizsgált jogrendszerek megkíséreltek a helyzetten úrrá lenni. Ennek során egyrészt konkrét eljárásjogi megoldásokat mutatok be, valamint a szabályozásokban megfigyelhet közös elvekre és tendenciákra világítok rá. A *polgári igazságszolgáltatás hatékonyságát nem lehetséges kizárólag az eljárásjog eszközeivel garantálni*, ehhez nélkülözhetetlen a szükséges személyi és tárgyi er források biztosítása, azok megfelelő szervezése és irányítása, valamint nem utolsó sorban a per professzionális résztvev inek megfelelő képzése és továbbképzése. Azok a törvényhozói kísérletek, amelyek az igazságszolgáltatás sz kösségét „eljárásgyorsító” megoldásokkal kívánják pótolni, abból a demagógiából indulnak ki, hogy a jogszabály megváltoztatása minden más hiányosságot pótolni képes. Ezek a kísérletek gyakran csak a közvélemény megnyugtatóására, vagy éppen a költségvetés kiadásainak csökkentésére, és nem az igazságszolgáltatás hatékonyabbá tételére irányulnak. Mivel nem a valódi problémákat azonosítják és ezért nem is adnak azokra megoldásokat, gyakran egyáltalán nem érnek el pozitív eredményeket, vagy ami ennél még rosszabb, olyan szinten „átszabják” az adott eljárásjogi törvényt, hogy az végül elveszíti bels koherenciáját.

A polgári eljárásjognak – a fent elmondottakkal együtt – álláspontunk szerint fontos szerepe van a perelhúzóds megakadályozásában, amely a polgári igazságszolgáltatás hatékony m ködsének egyik *alapfeltételeként* jelenik meg. Az eljárásjog határozza ugyanis meg annak a rendszernek a kereteit, amelyben a per szerepl i, els dlegesen a bíróság és a felek eljárási cselekményeket végeznek. A megfelelő eljárási szabályok léte *el feltételét* képezi az igazságszolgáltatás hatékony m ködsének. A bíró lehet akármilyen felkészült, ha az eljárásjog a per gyors befejezéséhez szükséges eszközöket nem biztosítja, vagy biztosítja azokat, de a szabályok bels koherencia-zavarai miatt a gyakorlatban azok nem érvényesülhetnek. A jól megalkotott eljárásjogi törvény *szükséges feltétele a perelhúzóds megakadályozásának, önmagában ugyanakkor nem jelent csodaszert a problémákra.*

II. A kutatás módszerei és a feldolgozott források

A kutatómunka során elsőslegesen a történeti és az összehasonlító módszer alkalmazására került sor. Ennek keretében meghatározott szempontok alapján kiválasztott jogrendszerek polgári eljárásjogának *történeti fejlődését* vizsgáltuk meg abból a megfontolásból, hogy a perelhúzó okait és különösen az azokra alkalmazott megoldások sikerességét csak történeti kontextusból lehet értékelni. Erre nem ad lehetőséget, ha az egyes jogintézményeket az adott történeti helyzetből kiragadva vizsgáljuk meg. Az eljárást hatékonyabbá tevő intézmények mindig egy-egy reformcsomag részeként jelennek meg, így a kutatás során azt mutattuk be, hogy a reformoknál azonosított problémákra milyen megoldásokat próbáltak nyújtani a jogalkotók.

A tézisek igazolásához a dolgozat első felében Németországban, Franciaországban, az Egyesült Királyságban, Japánban, valamint Közép- és Kelet-Európa posztszocialista országaiban bevezetett eljárásjogi reformok bemutatására került sor. A dolgozat leíró része azonban nem öncélú, az nem csupán a perelhúzó történeti bemutatását szolgálja, hanem a dolgozat második részében található elemzés rész alapját is adja. Ezzel összefüggésben az a látszat alakulhat ki, hogy a dolgozatot valójában a végérre felé kellene olvasni, hiszen az okok azonosítására csak a leíró részt követően kerül sor. A fejezetek sorrendjét azonban a szillogizmus elvei indokolták. A dolgozat *teziseinek igazolására ugyanis - a téma sajátosságaira tekintettel - azt a módszert tartottuk legcélravezetőbbnek*, hogy először a már ismert „bizonyító tényeket” jelöljük meg, amelyeket a jogrendszerek fejlődéstörténete szolgáltat. A dolgozat elemzés részében pedig ezek kiértékelésén keresztül kísérelünk meg következtetni az ismeretlen tényekre, igazolva ezzel a tudományos tételeinket. A magyar szabályozás vizsgálatára is ez utóbbi, elemzés részben kerül sor, ahol az 1911. évi Pp., az 1952. évi Pp. és annak novelláit vesszük szemügyre. Erre abból a megfontolásból kerül sor, hogy az azonosított okok és konkrét megoldások tapasztalatain keresztül lehessen a magyar szabályozást szemlélni és annak javítására szoruló részeit azonosítani.

A *jogösszehasonlítás módszerének* ebben van kiemelkedő szerepe. A vizsgált jogrendszerek eljárásjogai különböznek egymástól, mégis azonos célokra, azonos funkcióval alkalmaznak megoldásokat. A különböző országok eltérő szabályai a mindennapi joggyakorlat számára akadályként jelentkeznek, azonban a kutató számára azt a helyzetet teremti meg, hogy már kipróbált megoldásokból tudja kiválasztani a hatékonyabban működőt. Az egyes

jogrendszerek ugyanis mind arra törekszenek, hogy eljárásuk hatékonyabb, így egyszer bb, gyorsabb és olcsóbb legyen. Ennek a célnak az eléréséhez azonban gyakran más és más irányba indulnak el, amelyek közül sok zsákutcának bizonyul, mások bevezetését azonban siker koronázza. A jogrendszerek ilyen típusú versengéséb l következik az a lehet ség, hogy a sikereesebbek példájából tanulva a többiek is el bbe jussanak. A polgári eljárásjogban minden intézmény valamilyen módon kapcsolódik a többihez. Egyik elemének megváltoztatása szükségszer en bolygatja meg a többi m ködését is. Ezért fontos annak vizsgálata, hogy mennyire adaptálható egyik, az adott országban m köd intézmény a másik ország polgári eljárásjogába. Ehhez a megoldandó problémát és a megoldásának elveit kell azonosítani és csak ezt követ en kerülhet sor az egyes eljárási intézmények vizsgálatára. A dolgozat elemz részében is ezt a módszert követtük, el ször értelmezve az okokat és a megoldásuk módszertanát, majd ezt követ en vizsgáltuk meg a magyar és külföldi megoldásokat.

A vizsgált *jogrendszerek kiválasztásánál* abból a megfontolásból indultunk ki, hogy a perelhúzóadás okainak felderítésénél akkor tudunk a legteljesebb képet kapni, ha különböz „eljárásjog jogcsaládokból” választunk országokat. A latin, a germán és a common law jogcsaládok esetében a választás els dlegesén a külföldi jogokra való kihatásuk és a jogfejl désük során jelentkez kihívásaik alapján történt. Az 1806. évi *Code de procédure civile* és az 1877. évi *Zivilprozessordnung* esetében megfigyelhet , hogy születésükkor – a felek rendelkezési jogát túlhangsúlyozó – liberális permodellt követték. Ennek a modellnek a fogyatékoságai azonban fokozatosan megjelentek, amelyre a megoldást a Franz Klein nevéhez f z d szociális polgári per modelljének (amelynek eszményei el ször az 1895. évi osztrák polgári perrendtartásban valósultak meg) elveiben és eljárási megoldásaiban találták meg. A választás a germán jogcsaládból Németországra, a latin jogcsaládból pedig Franciaországra esett. Japán kiválasztásánál nem annak látszólagos „egzotikumuma” dominált, hiszen az eltér kulturális sajátosságok ellenére a japán eljárásjog nem eljárásjogi „kuriózum”, az ugyanis els dlegesén a német, átsz r dve pedig az amerikai hatások alatt fejl dött. A japán polgári eljárásjog specialitását az adja, hogy a XIX. századi kodifikációknál a német mintát vette alapul, a II. világháborút követ en viszont – részben történelmi kényszer ségb l – nyitottabbá vált az angolszász megoldások átvételére. A japán polgári perrendtartás álláspontunk szerint b velkedik a német és az amerikai hatások keveredéséb l fakadó innovatív megoldásokban, amely a kutatásunk szempontjából fontossá tette azt. Közép- és Kelet-Európa posztoszocialista eljárásjogainak feldolgozására azért került sor, mert

ezekben az országokban a közös történeti hagyományok miatt hasonló problémák jelentkeztek a rendszerváltásokat követően, mint Magyarországon. A bírói hatalmat túlhangsúlyozó és az anyagi igazságot a végletekig hajszoló szocialista permodell a rendszerváltások után ugyanis számos funkcionális zavarral küszködött. A szocializmus id szakának „légüres teréből” a piacgazdaságba átlépő igazságszolgáltatások perek áradatával találta szembe magát, amelyben élesen kiütköztek a szocialista modell koncepcionális hibái. A vizsgált posztszocialista országokban azonos problémákra többé-kevésbé hasonló megoldások születtek, amelyek különösen *hasznos tapasztalatokkal szolgálhatnak a magyar eljárásjog továbbfejlesztését tekintve.*

A kutatómunka során – a kiválasztott módszerekre tekintettel – elsődlegesen a perelhúzó téma témájában keletkezett munkák felhasználására került sor. Ezek jellemzően nemzetközi konferenciák köteleiben kaptak helyet.¹ A jogösszehasonlító munkát segítette, hogy a polgári eljárásjog-tudomány területén régóta alkalmaznak összehasonlító módszert. A polgári eljárásjog területén az utóbbi évtizedekben a jogösszehasonlítás új dimenziói nyíltak meg a nemzetközi együttműködéseknek köszönhetően. Ebben a tekintetben az Eljárásjogászok Nemzetközi Szervezetének (*International Association of Procedural Law*) konferenciáit kell kiemelni, amelyek kurrens eljárásjogi témákról adnak számos jogrendszerre vonatkozó információkat.² Az eljárásjogi reformokról a *Zeitschrift für Zivilprozeß International (ZZPInt)*³, illetve a *Ritsumeikan Law Review*⁴ –ban külföldi szerzők saját országukról írt

---

¹ A.A.S. Zuckerman – Ross Cranston (Eds.): *Reform of Civil Procedure. Essays on 'Access to Justice'*, Oxford, 1995; Adrien A. S. Zuckerman (Ed.): *Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure*, New York, 1999; C.H. van Rhee (Ed.): *The Law's Delay. Essays on Undue Delay in Civil Litigation*, Tilburg, 2004; Alan Uzelac – C.H. van Rhee (Eds.): *Public and Private Justice – Dispute Resolution in Modern Societies*. Antwerpen, 2007; C.H. van Rhee (Ed.): *Judicial Case Management and Efficiency in Civil Litigation*, Antwerp, 2008; Nicoló Trocker – Vincenzo Varano (Eds.): *The reforms of civil procedure in comparative perspective*, Torino, 2005

² Michele Taruffo (Eds.): *Abuse of procedural rights: comparative standards of procedural fairness*. The Hague, 1999; Ada Pellegrini Grinover - Petronio Calmon (Eds.): *Direito Processual Comparado - XIII Congresso Mundial de Direito Processual*, Rio de Janeiro, 2007; Frederico Carpi - Manuel Ortells Ramos (Eds.): *Oral and Written Proceedings: Efficiency in Civil Procedure*, Valência, 2008; Dmitry Mareshin (Ed.): *Civil Procedure in Cross-Cultural Dialogue: Eurasian Context*, Moscow, 2012

³ Kengyel Miklós: *Veränderungen des Inhalts der Dispositions- und Verhandlungsmaxime im ungarischen Zivilprozeßrecht*, *ZZPInt* 2/1997; Karol Weitz: *Die Entwicklung des polnischen Zivilprozessrechts nach der politischen Wende im Jahre 1989*, *ZZPInt* 11/2006; Neil Andrews: *The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution*, *ZZPInt* 14/2009

⁴ Aleš Gali : *Das Slowenische Zivilprozessrecht Zwischen Transmission, Kontinuität und Transformation*, *Ritsumeikan Law Review* 27/2010; Hiroyuki Matsumoto: *Kurze Kommentierung aus der Sicht des japanischen Zivilprozessrechts*, *Ritsumeikan Law Review* 27/2010; Luke Nottage: *Civil Procedure Reforms in Japan: The Latest Round*, *Ritsumeikan Law Review*, 22/2005; Walter H. Rechberger: *Die Ideen Franz Kleins und ihre Bedeutung für die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Europa*. *Ritsumeikan Law Review*, 25/2008; Karol Weitz: *Die Bedeutung der Rezeption für die Entwicklung des polnischen Zivilprozessrechts*, *Ritsumeikan Law Review*, 27/2010

tanulmányai adnak átfogó képet. Közép- és Kelet-Európa polgári eljárásjogainak összehasonlításánál a nyelvi nehézségeket az osztrák és magyar kutatások és konferenciakötetek anyagai mérsékeltek.⁵ A kutatás magyar forrásai között elsősorban a polgári eljárásjogi tankönyveket⁶, összehasonlító monográfiákat⁷, valamint a perhatékonysággal és perelhúzóással foglalkozó munkákat kell kiemelni.⁸

III. A tudományos eredmények összefoglalása

(1) A perek elhúzódsának megakadályozására azok az eljárási törvények biztosítanak optimális kereteket, amelyekben a bírói hatalom és a felek rendelkezési joga *kiegyensúlyozottan van elosztva*, a törvény az *ügyek sajátosságait* figyelembe vev eljárási kereteket biztosítanak, valamint az eljárási szabályok el segítik, hogy a döntéshozatalhoz *szükséges információk* a bíróságnak lehetőség szerint minél korábban, de az ügy sajátosságaihoz mérten megfelelő időben a rendelkezésére álljanak.

(2) A perek elhúzódsának egyik fontos oka *a felek és ügyvédek perelhúzó magatartása*, amelyre abban az esetben kerül sor, ha a szándék és a lehetőség találkozik, bármelyik hiányában ilyen taktikák alkalmazására nem kerül sor. Annak érdekében, hogy megel zhet legyen a felek, vagy ügyvédek perelhúzódsa, törekedni kell arra, hogy ahol lehet, ott – különösen az ügyvédi díjszámítás módszerein keresztül – *megszüntessék az érdekeltségüket* az eljárás elhúzódsában, ahol pedig ez nem lehetséges, ott megfelelő szankciókkal ellensúlyozzák azt.

(3) A különböző jogrendszerek véleményünk szerint eltér mértékben vannak kitéve a felek és képvisel ik perelhúzó taktikáinak. A bíróság és a felek felel sségi viszonyának megoszlása, a felel sséggel szinkronban álló szankciók léte, valamint a per résztvev inek pereskedési kultúrája az, amely ezt alapvet en meghatározza. Azok a jogrendszerek,

---

⁵ Paul Oberhammer (Hrsg): *Richterbild und Rechtsreform in Mitteleuropa*, Wien, 2001; Walter H. Rechberger (Hrsg): *Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mittel- und Südosteuropa seit 1918*, Arnheim, 2011; Viktória Harsági - Thomas Sutter-Somm (Hrsg): *Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mitteleuropa um die Jahrtausendwende. Reform und Kodifikation – Tradition und Erneuerung*, Zürich, 2012

⁶ Magyary Géza - Nizsalovszky Endre: *Magyar polgári perjog. harmadik kiadás, Budapest, 1939*; Beck Salamon - Névai László (szerk.): *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest, 1959; Névai László - Szilberek Jen : *Polgári eljárásjog*, Budapest, 1968; Kengyel Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest, 2012

⁷ Magyary Géza: *A magyar polgári peres eljárás alaptanai*, Budapest, 1898; Kengyel Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*, Budapest, 2003

⁸ Szilberek Jen : *A polgári eljárás funkciója és hatékonysága*, Budapest, 1977; Gáspárdy László: *A polgári per idő dimenziója*, Budapest, 1998

amelyekben a felek és a bíróság közötti *felelősség arányosan van elosztva*, a bíróság megfelelő eszközökkel rendelkezik az ebből fakadó kockázat kezelésére és a gyakorlat sem semlegesíti ezeknek a hatását, kevésbé veszélyeztetettek, mint azok, amelyekben ezek hiányoznak. Annak érdekében, hogy ne a felek kényét kedvét függjön a perek mikénti lefolyása, a jogalkotók világszerte megnövelték a bíró hatalmát és egyúttal a passzív szerepéből egy aktívabbá helyezték át. A perek optimális lefolytatása érdekében *a bírói hatalom és a felek rendelkezési jogának egy kiegyensúlyozott rendszerét* kell kialakítani, amely egyúttal ködésre készíti a feleket, viszont megfelelő eszközöket is ad a bíró kezébe ahhoz, hogy ezt ki is tudja kényszeríteni.

(4) A bírói hatalom növelése ugyanakkor csak egy bizonyos pontig célravezető, azt meghaladóan egyrészt *a felek aktivitására hátrányosan hat*, másrészt *túlterheli a bíróságot*. Ez utóbbi a bírósági szervezet szűkös erőforrásai miatt komoly ellentmondásokat szülhet. Ha a jogszabály olyan eszközöket ad ugyan a bíró kezébe, amelyekkel az eljárást – elméletileg – optimálisan tudná levezetni, mégis a rendkívüli leterheltsége miatt azokat egyáltalán nem tudja alkalmazni, akkor a törvény rendelkezései kiüresednek. Ennek elkerülése érdekében egyrészt a bírói aktivitást olyan szintig szabad csak növelni, amely nem nyomja el a peres feleket, hanem azokat *együttműködésre* ösztönzi, illetve adott esetben szorítja. Másrészt a perek lebonyolítására az eljárásjognak – az arányosság elvének figyelembevételével – különböző útvonalakat kell biztosítani, hogy a bíróság szűkös erőforrásait (időt és pénzt egyaránt) megfelelően tudja felhasználni és ezzel biztosítani, hogy a bíró ne csak elméletben, de a gyakorlatban is képes legyen aktív szerepet betölteni.

(5) Az eljárásnak különböző pertípusokba vagy „perbeli útvonalakba” való osztása egyrészt a az egyedi ügyekben is, de még inkább rendszerszinten – elsősorban az erőforrások hatékonyabb elosztása útján – képes a perelhúzó megakadályozásához hozzájárulni. Ebből a szempontból azonban nem annyira a differenciálás ténye, mint inkább a különböző eljárások tartalma a meghatározó. Amennyiben csak néhány jelentéktelen szabályban tér el az egyik eljárás a többitől, akkor a differenciálástól nem szabad pergyorsító hatást várni. Amennyiben viszont az ügytípusban elbírálandó „típus ügyre” megfelelő eljárási környezetet teremt a jogalkotó, akkor az el segítheti a hatékonyabb elbírást is. Ebben az esetben azonban fontos, hogy a bíróság át tudja sorolni azokat az ügyeket másik eljárási útvonalba, amelyek kilógnak ebből a „sablonból”. A kis pertárgyértékű jogvita ugyanis nem minden esetben egyszer megítélés is, és ugyanez igaz lehet fordítva is. Erre pedig az eljárás megindulását követően is

lehet séget kell biztosítani, hiszen a bíró gyakran csak azután ismeri fel a jogvita bonyolultságát, amikor már azt elkezdte el készíteni. Ellenkez esetben a differenciálás ellentétes hatást válthat ki.

(6) A polgári eljárás hatékonyságával kapcsolatosan fontos kérdés az eljárási keretek szabályozottságának szintje. Az eljárásjogokat ez alapján egy skálán helyezhetjük el, amelynek egyik oldalon a teljesen formalizált és merev eljárási keretek mellett zajló, másikon pedig az eljárási kötöttségek nélküli, vagy generálklauzulákból felépül eljárás található. Tiszta formájukban ezek a rendszerek jelent s funkcionális és hatékonysági deficitben szenvednek. A formalizált és merev eljárási szabályok esetében az eljárás jelent sen elhúzódhat és az anyagi igazság is a formák mögött elveszhet. Másik oldalról viszont az elzetesen rögzített szabályok nélkül lefolytatott, „teljesen fellazított” eljárás hamar önkényessé, kiszámíthatatlanná és korrupttá válik. Ezért azt a köztes utat érdemes választani, amelyben *el re szabályozottak a keretek, de a bíróságnak megfelel mozgástere van az ügy sajátosságaira szabni a konkrét eljárást*. Erre különösen a tárgyalás el készítésének szakaszában van helye, ahol a bíróságnak mozgásteret kell biztosítani egyrészt l a forma kiválasztásánál (írásbeli-szóbeli, formális-informális), valamint a határid k tekintetében. Ebben a folyamatban fontos szerepet kell kapnia a felek véleményének is, de a végs döntést ebben a kérdésben a bíróságnak kell meghoznia.

(7) A perek elhúzódásához vezet, ha az ügyeket megfelel el készítés hiányában hagyják a maguk útján, felaprózódott tárgyalásokon keresztül „sodródni”. Ez alapvet en arra vezethet vissza, hogy a bíróság vagy egyáltalán nem, vagy megfelel információk hiányában nem jól avatkozik be a perbe és ennél fogva nem szervezi meg annak helyes menetét. A bírói passzivitás és az információk „csepegtetése” így egy felaprózódott, mellékösvényekre terel d , nagyrészt eljárási részkérdésekr l szóló perré alakul. Ilyenkor az eljárás, mint a kapitány nélküli hajó csak sodródik, hiszen a bíró, akinek azt vezetnie kellene megfelel információk és eszközök hiányában nem tud ennek a feladatának eleget tenni. *Nem elég ugyanis, hogy a bíró vezetni tudja az ügyet, az is fontos, hogy milyen irányba teszi azt*. Ehhez viszont tudnia kell, hogy a perben pontosan hol is állnak és végs soron hova tartanak. Ennek elkerülése érdekében a bíróságot olyan helyzetbe kell hozni, hogy az már az eljárás korai szakaszában rendelkezzen a tényállás tisztázásához szükséges információkkal. Ezt a perindítást megelőz egyeztetési kötelezettség, a preklúziós szabályok megfelel

alkalmazásával, valamint a bíróságnak a tárgyalás el készítése során gyakorolt anyagi pervezetésével érhet el.

(8) Az anyagi igazság kiderítése és a per gyors befejezése nem egymást kizáró célok, azok végletes „hajszolása” azonban a másik érvényesülését akadályozza. Amennyiben ugyanis egy jogrendszer mindenképp fölé helyezi az igazság kiderítését és ennek érdekében feláldoz minden az eljárás gyorsítását célzó megoldást, akkor a perek el fognak húzódni. Álláspontunk szerint az igazság kiderítése olyan érték, amelynek megvalósítására a bíróságoknak a polgári perben törekedniük kell. Éppen ezért annak a per céljául való megjelölése mindenképpen kívánatos, azonban még ennek az érdekében sem szabad minden más célkit zést feláldozni. Az eljárást meg kell óvni a végletes megközelítést l és az elvont elvekt l. Kritikával tehát *az anyagi igazságnak dogmaként való kezelését és annak feltétel nélküli „hajszolását” illetjük*, ugyanis az a perek jelent s mérték elhúzódsához vezet, anélkül, hogy az ilyen eljárásban a bíróságnak jobb esélye lenne az anyagi igazság kiderítésére, mint a Franz Klein nevéhez köthet – a célok közötti egészséges egyensúlyra törekv – szociális perben. Ezért jogalkotóknak nem az igazság kiderítésének céljáról, hanem *a teljes igazság feltárására irányuló követelmény feltétel nélküli megvalósításáról kell lemondaniuk*.

(9) A perelhúzóds – bár a joghoz jutás ténylegességének (*access to justice*) egyik f akadályaként van azonosítva – megakadályozására alkalmazott eszközök gyakran a költségek növekedésével és az eljárás bonyolultabbá válásával jár együtt, amelyek így közvetve további akadályokat képeznek. Bizonyos esetekben tehát elkerülhetetlen, hogy a jogalkotó válasszon aközött, hogy a joghoz jutás ténylegességét segítse el , a pereket gyorsítsa, vagy a költségvetés kiadásaiból faragjon le. Álláspontunk szerint a legtöbb esetben ezek együttesen nem valósíthatók meg.

IV. Summary

Undue delay is one of the permanent topics of civil procedure, which is current not because of its novelty but its unresolved nature. Despite the fact, that procedural codes continuously tried to overcome this problems, the jurisprudence was unconcerned about this topic until the end of the 19th century. In the medieval written procedures the intention to avoid delay has led to the introduction of the “*Eventualmaxime*”. The liberal codes treated the delay as the private matter of the parties. The jurisprudence started to see the justice as part of the social welfare state and tried to accelerate civil proceedings only after *Franz Klein*. In the 20th century, due to the “Access to Justice” movement - led by *Mauro Cappelletti* - delay was identified as one of the main barrier of access to justice.

This research aimed to identify the main causes of delay and analyze the procedural tools to avoid them. The results pointed out those civil procedures which are designed according to four principles give better opportunities to the judges to avoid undue delay than those, which are not. According to this, civil proceedings should be concentrated, the judge should tailor the actual procedure to the needs of the case, the procedural rules should be proportionally designed according the weight and complexity of the case, and the parties and the judge should cooperate during the proceeding. Dilatory tactics was recognized as one of the main causes of undue delay. To prevent them legal systems – regardless of time and place - searched for appropriate solutions. Two aspects of it should be distinguished, on one side the intents of the parties and their lawyers, on the other side, their procedural possibilities to cause delay. In our paper we tried to prove that in the absence of one of these two requirements, dilatory tactics will not be applied. Therefore, if we would like to prevent the usage of these tactics, efforts should be made to achieve the absence of them. As the means of the neutralization of the parties’ and their lawyers’ interests in causing delay, we have identified the existence of appropriate calculation method of lawyer’s fees, adequate sanctions and the consequent application of them. As a means of narrowing the possibilities of the parties to use dilatory tactics we have identified the active judicial case management, the existence of the proper tools to realize it and the necessary limitation of the party autonomy.

We are convinced that the well-balanced system of the examined procedural tools is capable to prevent the application of dilatory tactics, and as a result, reduce of undue delay. However we have to see the natural limits of legal acts too. The best procedural rules can not achieve

their goals if they are not properly applied. This means primarily the practice of the judges and only secondarily the legal culture of the parties and their lawyers. In a system where the judge has the duty and the necessary tools to prevent undue delay, the main responsibility is his too. However it does not mean that we can forget about the responsibilities of the parties and their lawyers. Dilatory tactics are applied by them due to their interests. Without their intent and conduct these tactics will not be used. Consequently to realize their responsibility too, judges have to use consequently their case management devices.

V. Az értekezés témakörében készült publikációk jegyzéke

Tudományos cikkek

1. A késedelmes eljárási cselekmények szankcionálása – Preklúziós rendelkezések a német polgári perrendtartás 1976. évi novellájában. In Ádám Antal (szerk.): PhD Tanulmányok 10. Pécs, 2011, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 51-68. p.
2. Case differentiation in the Hungarian civil procedure. In Balogh Zsolt György (szerk.): Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2012. Pécs, 2012, University of Pécs, Faculty of Law, 41-56. p.
3. Lawyers' fees and length of civil litigation. Examples from Croatian and Hungarian law and practice. In Tímea Drinóczi, Mirela Župan, Zsombor Ercsey, Mario Vinkovi (szerk.): Contemporary Legal Challenges: EU – Hungary – Croatia, Pécs – Osijek, 2012, Faculty of Law, University of Pécs and Faculty of Law, J. J. Strossmayer University of Osijek, 573–592. p. (társszerző : Zvonimir Jelenić)
4. Odvjetničke tarife i trajanje parni nih postupaka: Primjeri iz hrvatskog i maarskog zakonodavstva i prakse. In Mirela Župan, Mario Vinkovi (szerk.): Suvremeni pravni izazovi: EU – Maarska – Hrvatska, Peuh – Osijek, 2012, Pravni fakultet Sveučilišta u Peuhu i Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 489–508. p. (társszerző : Zvonimir Jelenić)
5. Az ügyvédi munkadíj és a polgári per tartama. Példák a horvát és magyar jogból és joggyakorlatból. In Drinóczi Tímea (szerk.): Korszakunk jogi kihívásai: EU – Magyarország – Horvátország, Pécs – Eszék, 2012, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Eszéki J. J. Strossmayer Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, 473 - 494. p. (társszerző : Zvonimir Jelenić)
6. Az egységes per koncepciójának feladása a magyar polgári eljárásjogban. In Ádám Antal (szerk.): PhD Tanulmányok 11. Pécs, 2012, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 161-176. p.
7. Deterring dilatory tactics in civil litigation. In Balogh Zsolt György (szerk.): Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata. Essays of Faculty of Law University of Pécs Yearbook of 2013. Pécs, 2013, University of Pécs, Faculty of Law, 9-22. p.